

OTKA zárójelentés

Munkánk eredeti célja az volt, hogy a Márai-publicisztika ismeretlen részét az 1919-től 1928-ig terjedő időszakra vonatkozóan feltárjuk.

A munkatervben – a tervezetthez képest – két okból kellett változtatást tenni: a kért négy év helyett három évre kaptunk támogatást, valamint a rendelkezésre álló összeg is jóval kevesebb volt.

Hosszas töprengés után a fiatal Márai publicisztikájának kutatása kapcsán az időintervallumot módosítottuk. Az eredeti helyett a kutatásunkat 1916 és 1925 közötti évekre változtattuk

(Szeretném hangsúlyozni, hogy erre a módosítást már a szerződésben jeleztük és megindokoltuk. A szerződést az OTKA iroda a módosított tartalommal fogadta el.)

Bár a kutatandó évek száma ezzel nem csökken, de kétségtelen, hogy az 1916-os, az 1917-es és 1918-as évben (ezekkel bővült a kutatott időszak) lényesen csekélyebb számú Márai-írás jelent meg, mint 1926 és 1928 között, vagyis a kutatásból kiiktatott évek során. Ezzel a változtatással azonban a rövidebb rendelkezésre álló idő és pénz ellenére teljesíthető volt a kutatási feladat, sőt még az 1927-es esztendő Márai-publicisztikájának néhány hónapját is sikerült rögzíteni. Ugyanakkor szerencsésebb a pályázatban szereplő évekhez képest, hogy így teljesen előről – mármint a legkorábbi Márai-publikációktól – kezdtük a szövegek felkutatását.

A szerződésben rögzített munkatervben jeleztük, hogy próbáljuk tartani magunkat az egyes évekhez rendelt munka elvégzéséhez, de elképzelhető, hogy az anyaghoz való hozzáférhetőség miatt változtatni kell menet közben azon, hogy melyik évben milyen feladatot végzünk. (Ezt főleg a németországi, ausztriai, csehországi és szlovákiai folyóiratokhoz, újságokhoz való hozzáférhetőség indokolta.)

A szerződésben rögzített munkatervnek megfelelően az első évben átvizsgáltuk az 1916, 1917, 1918 és 1919-es évekre vonatkozóan azokat az újságokat és folyóiratokat, amelyekben ismereteink szerint Márai-publicisztika található. Ennek elvégzése után - a második munkaévre tervezett - 1920-as esztendő írásait is összegyűjtöttük.

Ezeknek szövegeit a megfelelő bibliográfiai adatokkal együtt rögzítettük. Nehézséget jelentett a gyakran – a maguk korában is periférikus - folyóiratoknak a felkutatása. Még ennél is komolyabb fejtörést okozott, hogy ezek a több mint nyolcvan-kilencvenéves

napilapok és folyóiratok rendkívül csekély vagy éppen csak egyetlen példányban található az országban, sokszor nagyon hiányos évfolyamokban és bizonyos részek sérültek. A pontos szövegrekonstrukcióhoz így – amennyiben lehetőség volt rá – az ország több helyén felkutatott példányok összehasonlítása és a találékonyság segített.

Tervezett munkánknak ezzel a részével a tervezettnél jobban haladtunk, hiszen az említett 1920-as évvel is „végeztünk” már az első évben.

A külföldön megjelent – német és magyar nyelvű - Márai-írásokból az Ausztriában napvilágot látott, viszonylag kisszámú Márai-publicisztikát jelöltük meg az első évre, mint összegyűjtendő és rögzítendő anyagot. Praktikus okokból azonban a hangsúlyt mégis a németországi anyag teljes összegyűjtésére helyeztük. Egyrészt, mert ez már – sajnos sok esetben olvashatatlan vagy helyenként olvashatatlan változatban – rendelkezésünkre állt, másrészt most nyílt lehetőség olyan németországi tartózkodásra, amely költségkímélő volt.

A németországi Márai-írások összegyűjtése – melynek befejezését csak a harmadik év végére terveztük – jórészt az első évben befejeződött. Azoknak az írásoknak, amelyeknek nem volt magyar változata, már az első évben megkezdődött a fordítása is.

A kutatómunka során a legkomolyabb problémát az első évben az jelentette, hogy az első év valójában „nagyon rövidnek” bizonyult. A szerződés aláírására - a korábbiakhoz képest – jelentősen csúszott (a szerződés aláírására csak szeptemberben került sor, míg a szükséges anyagi eszközök csak október végétől, tehát az első pályázati év tizedik hónapjának végétől, álltak rendelkezésre.). Márpedig a nélkülözhetetlen eszközök (pl. notebook) beszerzésére is igen későn kerülhetett sor. Megpróbáltuk a problémát kölcsönös eszközökkel áthidalni, de ez a folyamatos munkát az első időkben nem tette lehetővé.

Újabb nehézséget jelentett, hogy az egyes lapokban megjelenő írások jelentős része sérült volt. Rendszerint személyesen – a fellelhetőségi helyen - kellett meggyőződni a használhatóságáról, ami időigényes munkát jelentett. A későbbiekben ugyanezzel a problémával szembesültünk folyamatosan az anyaggyűjtésnél és szövegrekonstrukciónál.

A külföldről megrendeléssel beszerzett írások – amennyiben egyáltalán beszerezhetőek voltak így – elképesztően drágák (cca. 4-5 ezer forint 1-2 írás) és ráadásul semmi garancia nem volt rá, hogy a megküldött cikk minden szava olvasható. Sokszor külföldről is több városból, több példányból kellett ugyanazt az írást beszerezni. Ez költségkímélő utazással igyekeztünk megoldani.

A 2005-ös esztendő, a második kutatási év legfontosabb eredménye, hogy Márai Sándor németországi és ausztriai szövegeinek összegyűjtése, rekonstruálása és rögzítése után megtörtént a sajtó alá rendezése és kiadása is, vagyis napvilágot látott Márai Sándor: Kitépelt Noteszlapok című kötete (szerkesztette, a szövegrekonstrukciót végezte és a bevezető tanulmányt írta: Kakuszi B. Péter, Lazi Kiadó, Szeged, 2005. 270 o.) A kötetet kb. 30 szabványoldalas bevezető tanulmánnyal láttuk el. Ebben a kötetben nemcsak publicisztika, hanem - mint ezt a szerződésben jeleztük - az osztrák-német írásokat minden műfaji szempontoktól függetlenül - a teljesség igényével publikáltuk.

A magyarországi és a határon túli magyar Márai-írások felkutatása, gyűjtése, rekonstrukciója és rögzítése tovább folytatódott. A szerződésben ígértnek megfelelően az 1922-es esztendő feldolgozásával zártuk a 2005-ös munkaévet. A problémáink hasonlóak az elmúlt évekhez: a nyolcvanéves újságok minősége olyan rossz, hogy szinte valamennyi Márai-írásban vannak mondatok, szavak, amelyek kiolvashatatlanok. Ráadásul ezek az újságok a legtöbb esetben egyetlenegy példányban vagy egyben sincsenek meg az országhatárokon belül. (Pl. A Kassai Napló, amelyben Márai rendszeresen publikált, csak az OSZK-ban és ott is nagyon hiányosan állrendelkezésre. A meglévő példányok jelentős része a rekonstruálhatatlanságig olvashatatlan hasábokat, mondatokat tartalmaz.). Az olvashatatlan cikkeket jelentős részét így továbbra is külföldről kellett folyamatosan beszerezni. Meglepő, hogy a német és osztrák könyvtárak viszonylag csekély magyar újságállományának állapota összehasonlíthatatlanul jobb a korabeli, magyarországi könyvtárakban fellelhető - Márai által preferált - újságokénál. Az 2005-ben végzett munkánk eredménye Márai Sándor: Március című kötete, amely a kezdetektől 1922-ig tartalmaz Márai-publicisztikát (szerkesztette, a szöveget gondozta és a bevezető tanulmányt írta: Kakuszi B. Péter, a kötet a Lazi Kiadónál jelent meg Szegeden, 2006-ban 276 oldalon.)

A harmadik 2006-os évben a feltáró munka időrendben folytatódott és 2006-őszén egy újabb Márai-publicisztikát tartalmazó kötet jelent meg Aranyidők címmel (szerkesztette és a szöveget gondozta: Kakuszi B. Péter, Lazi Kiadó, Szeged, 223 o. Ezt követően – időrendben haladva – sikerült összeállítani egy negyedik kötetet is, amelynek kiadása jelenleg folyamatban van (Márai Sándor: Párizsi ősz, szerkesztette, a szöveget gondozta és a bevezető tanulmányt írta: Kakuszi B. Péter, Lazi Kiadó, Szeged) Várható megjelenése 2007.

A fenti négy – elsőprő többségében eddig kötetben soha meg nem jelent – Márai publicisztikát és részletes bibliográfiai apparátust tartalmazó kötet mellett megjelentettem egy tanulmánykötetet is, amely a napokban látott napvilágot, és jórészt a feltáró kutatások

elméleti eredményeit tartalmazza. (Kakuszi B. Péter: Márai Sándor – a forradalmártól az értékörzőig, Lazi Kiadó, Szeged, 2007.) A kötet tanulmányai - szinte kivétel nélkül – a legrangosabb folyóiratokban láttak napvilágot.

A forrásfeltáró munka mellett cikkek publikálását, tanulmánykötet megjelenését a szerződésben nem ígértük, így ez a tanulmánykötet a forrásfeltáró munka előre nem tervezett eredménye.

Röviden összegezve a fentieket:

A címben szereplő 1919 és 1928 közötti időszak helyett a szerződésben módosított 1916 és 1925 munkatervnek megfelelően - sőt azt túlteljesítve, a három év folyamán - átvizsgáltuk az 1916 és 1927 közötti évekre vonatkozóan azokat az újságokat és folyóiratokat, amelyekben ismereteink szerint Márai-publicisztika található.

Ezeknek az újságoknak a rekonstruálható Márai-szövegeit a megfelelő bibliográfiai adatokkal együtt rögzítettük¹. Nehézséget jelentett a gyakran – a maguk korában is jórészt - periférikus folyóiratoknak a felkutatása. Még ennél is komolyabb fejtörést okozott az, hogy ezek a több mint nyolcvanéves napilapok és folyóiratok rendkívül szerény számban vagy éppen csak egyetlen példányban (sok esetben egyetlenben sem!) található az országban, ugyanakkor többségük nagyon hiányos, szinte alig van ép példány. Az itthon hozzáférhetetlen írásokat sok esetben németországi és ausztriai gyűjteményekben készült másolatokról tudtuk pótolni. A pontos szövegrekonstrukcióban így – amennyiben lehetőség volt rá – az ország több helyén vagy külföldön felkutatott példányok összehasonlítása és a találékonyság segített.

Az első évben német nyelvterületen megjelent – német és magyar nyelvű - napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak felkutatásával, rögzítésével, fordításával, a hiányos vagy olvashatatlan részek rekonstruálásával a tervezettnél intenzívebben foglalkozunk. Azoknak az írásoknak, amelyeknek nem volt magyar változata, elkészült a fordítása is.

Ezt az összegyűjtött és lefordított anyagot megjelentettük vonatkozó bevezető tanulmánnyal. (Ennek a tanulmánynak az elkészítése nem volt a projekt része, de úgy véltük, a Márai-szövegek előtt szereplő tanulmány a szakemberek és az érdeklődők számára egyaránt hasznos. (Márai Sándor: Kitépelt Noteszlapk, Lazi Kiadó, Szeged, 2005. 270 o.)

A németországi és ausztriai Márai- írásokkal kapcsolatos munkánk nem szorítkozott csak Márai Sándor publicisztikájára, hanem valamennyi írására, műfajtól függetlenül, amelyet az első emigráció idején és az azt követő néhány évben Ausztriában és Németországban megjelentetett.

A munkánk többi része a magyar nyelvű magyarországi és a határokon túli magyar lapokban megjelent írásainak összegyűjtésével, rekonstruálásával, a bibliográfiai adatok rögzítésével telt. Az említett köteten kívül még két kötetnyi Márai-publicisztikát jelentettünk meg és egy további a kiadó már elfogadott megjelentetésre (Márai Sándor: Március és Márai Sándor : Aranyidők című 2006-ban megjelent kötetekről van szó, valamint egy már összeállított, kiadásra elfogadott, Párizsi ős című kötetéről, ami ez évben jelenik meg).

A négy Márai szövegeket tartalmazó kötet mellett - bár a szerződésben ez nem szerepelt - megjelentettünk egy általam írt Márai tanulmánykötetet, amely a publicisztikájával és motívumvilágával foglalkozik.

Munkánk eredménye, hogy a Márai-életmű iránt érdeklődő olvasók és kutatók számára szövegszerűen hozzáférhetővé vált az életmű egy, mind ez ideig majdnem teljesen ismeretlen, de igen terjedelmes része.

A munka eredményéről még igen nehéz beszélni, hiszen attól függ, hogy a feltárt és rendszerezett anyagot az olvasók és a kutatók milyen mértékben használják. Célunk mindenesetre a feltárás és a lehetőség szerinti hozzáférhetővé tétel volt.

Ez az alap kutatás a Márai-kutatók számára lehetőséget adna további kérdések új szempontok szerinti átgondolására. Ezen kérdések közül többnek csak a megfogalmazásánál tartunk., de a tények ismeretének a hiányában még a kérdések sem feltehetőek, és természetesen a válaszok megkísérlése sem lehetséges. Ilyen kérdés pl. a következő:

A Magyarországon ma konzervatív-liberális szemléletűnek tartott Márai – újságcikkei tükrében – milyen problémakörök és értékek átgondolásával jut el az anarchizmustól sem mentes expresszionista szemlélettől a fent említett felfogásig?

Komoly segítséget jelenthet a későbbi kutatások számára ez az alap kutatás abban a kérdésben is, hogy Márai irodalmi kánonbeli helyének kijelölésére érdemi kísérletet tehesünk .

¹ a bibliográfiai adatok pontos rögzítésében Mészáros Tibor. Márai Sándor Bibliográfia (Helikon Kiadó-

